

קרבת האשם מפורש בסיום הפסוק, **אף אשם** והדיוט ילמד מהקדש, מה מועל בהקדש אין דהבא האמור במועל בהקדש, דכתיב באיל האשם, פירושו שיתכפר באיל ובקרן, ושניהם מעכבים את הכפרה. גוזל את הגר נמי אין תשלום חומש מעכב את כפרתו.

הדרן עלך הגוזל עצים

פרק הגוזל ומאכיל

מתניתין:

אכלו את הגזילה, משום שהקרקעות הללו משועבדים עוד מזמן שהיה אביהם בחיים לבעל חוב שלו, שהוא הנגזל.⁽²⁾

קיא-ב **הגוזל, ומאכיל את בנו, שהאכיל להם את מה שגזל מאחרים.**⁽¹⁾

גמרא:

אמר רב חסדא: גזל, ולא נתייאשו הבעלים עדיין מהגזילה, ובא אחר ואכלו ממנו, מהגזלן, שגזל ממנו את הגזילה ואכלה, רצה מזה גובה, רצה מזה גובה. הבעלים יכולים לגבות את תשלום הגזילה ממי שירצו, הן מהגזלן, הן ממי שאכל את הגזילה.

מאי טעמא? מדוע הוא יכול לגבות את הגזילה גם ממי שרק אכל אותה, למרות שהוא לא גזל אותה?

משום שכל כמה כל זמן דלא נתייאשו הבעלים מהגזילה, ברשותיה דמריה קאי, עדיין היא כאילו עומדת ברשות הבעלים, וזה שבא ואכל את הגזילה, כאילו גזל אותה עכשיו מהבעלים.⁽³⁾ ולכן רשאי הבעלים לגבות ממנו את הגזילה.

או, והניח לפניהם את הגזילה, שלא נתן להם את הגזילה בחייו, אלא הוריש להם אותה לאחר מותו, ואז הם אכלו אותה, פטורין הם מלשלם את מה שאכלו.

שהרי הם לא גזלו כלום מהבעלים, ואין חובת השבת הגזילה מוטלת עליהם אלא על אביהם שכבר מת. ואף שאביהם השאיר להם מטלטלין בירושה, אין הם חייבים לשלם מאותם נכסים, לפי שהדין הוא, בעל חוב שמת והשאיר אחריו רק מטלטלין, אין המטלטלין של היתומים משועבדים לתשלום חוב אביהם. [אבל אם הגזילה היתה קיימת בעולם, היו היתומים חייבים להחזירה לבעלים].

ואם היה דבר שיש בו אחריות, כלומר אם השאיר להם אביהם קרקעות, שהם דבר שיש בו אחריות, חייבין לשלם, למרות שהם כבר

1. כתבו תוס': לאו דוקא מאכיל את בנו, אלא הוא הדין כשרק נתן להם, אפילו אם לא אכלו אותה, שהם פטורין מלשלם, שהרי קנו את הגזילה ביאוש ושינוי רשות (לדעת רב חסדא בגמרא שהמשנה מדברת לאחר יאוש). אלא אורחא דמילתא נקט שנתן להם כדי שיאכלוה.

2. ביאור המשנה, לדעת רבא בגמרא.
3. כן כתב רש"י. ובקצות החשן (לד ג) כתב שדוקא אם השני אכלו הוא חייב ומשום מזיק אבל אם לא אכלו אלא רק גזלו ואחר כך נאבד ממנו אינו חייב בתשלומין, כיון שהחפץ אינו ברשות הבעלים (שהרי אינו יכול להקדישו) אין

ומקשינן על רב חסדא: תנן במשנתנו: הגזול ומאכיל את בנוי והניח לפניהם, פטורין מלשלם.

והרי לדברי רב חסדא, שרצה מזה רצה מזה גובה, מדוע לא יוכל הנגזל לגבות את הגזילה גם מהבנים, שאכלו את הגזילה? (4)

ומתצינן: אמר לך רב חסדא: כי תניא התיא, המשנה מדברת כשהבנים אכלו את הגזילה לאחר יאוש, כשהבעלים כבר נתייאו ממנה, שאז רב חסדא מודה שהבעלים אינם יכולים לגבות רק מהגזולן עצמו ולא ממי שאכל ממנו, הואיל וכבר

נתייאו הבעלים לפני האכילה. (5)
שינונו במשנה: אם הניח לפניהם פטורין מלשלם.

אמר רמי בר חמא: זאת אומרת, מכאן ראה שרשות יורש ברשות לוקח דמי. שרשות היורש מהגזולן נחשבת לרשות אחרת מהגזולן, והרי זה שינוי רשות ביחס לחפץ הנגזול, כפי שרשות הלוקח [הקונה] מהגזולן נחשבת לרשות אחרת לענין שיחשב שינוי רשות ביד הלוקח.

כי לדעת רמי בר חמא המשנה מדברת

עליו שם גזולן של הבעלים. ואף אינו עובר עליו משום לא תגנוב או משום לא תגזול. אלא שאם החפץ הוא בעין הרי בכל מקום שהוא הרי הוא של הנגזל. וזה גם הטעם שגונב מן הגנב פטור מכפל שכיון שכבר גונב מבית הבעלים אין עליו תורת גנב כלל.

ובנתיבות שם (ה) כתב שאמנם אם השני עשה רק מעשה גזילה בלבד לא נעשה עליו גזולן, אך אם אכלו או אם עשה בו שינוי חייב מטעם גזולן משום שהוסיף בכך על גניבתו של הראשון. שמתחילה היה החפץ ביחס לבעלים בגדר "שלו ואינו ברשותו", ועל ידי השינוי קנאה השני ויצא לגמרי מרשות הבעלים שכבר אינו "שלו", ואין לך גזולן יותר מזה.

4. בפשוטו הקושיא מהרישא של המשנה שהגזול ומאכיל את בנוי פטור מלשלם. וכן משמע מהתוס' בד"ה אין. וכן כתב הרשב"א.

אבל בעל המאור מפרש שהקושיא אינה מהרישא שהגזול ומאכיל את בנוי, שבוה גם רב חסדא מודה שהם פטורין מלשלם. שעד כאן לא אמר רב חסדא אלא בבא אחר ואכלה מעצמו. אבל אם הגזולן האכילו הרי כאילו הוא עצמו

אכלו והוצאה ידידיה הוא, ורק הוא חייב לשלם. וכל שכן כשהאכיל לבנוי שמזונותיהם עליו. אלא הקושיא מהסיפא שהניח לפניהם פטורין מלשלם, דמיירי כשאכלו היתומים מעצמם לאחר מיתת אביהם [ואי מיירי כשהגזילה קיימת, כל שכן בשאכלום שפטורין]. וקשיא לרב חסדא שמחייב את השני האוכל.

5. כתבו תוס': מכל הסוגיא מוכח שלדעת רב חסדא די ביאוש לבד כדי לפטור את השני מלשלם, ואפילו באופן שלא היה שינוי רשות אצלו ולא קנאה (כגון שהיאוש היה לאחר שבא לידו) ואילו היתה הגזילה קיימת היה חייב להחזירה, מכל מקום אם אכלה פטור עליה.

והקשו דמה ההבדל בין לפני יאוש ללאחר יאוש, שאם לפני יאוש היה חייב השני שאכלה, למה יפטור לאחר יאוש, והרי יאוש לבד אינו קונה ונמצא שבשעת אכילה גזולה מהבעלים? ותירצו דלקמן (ק"ב א) מביאה הגמרא ברייתא הדורשת מ"והשיב את הגזילה אשר גזל" שדוקא אם הוא כעין שגזל דהיינו שהגזילה קיימת חייב להחזיר אבל אם אין הגזילה קיימת פטור מלהחזיר (ודוקא בבנים ולא בגזולן עצמו).

שירושה אינה נחשבת כשינוי רשות, ויאוש בלבד אינו קונה. **והכא במאי עסקינן**, מה שהמשנה פוטרת את היורשים מלשלם בהניח אביהם לפניהם, משום שמדובר **כשאכלום**. שהיתומים אכלו את הגזילה לאחר מות אביהם, שאז הנגזל אינו יכול לתבוע אותם, כיון שהם לא גזלו ממנו.⁽⁸⁾

ומקשינן: **והא מדרקני סיפא דמתניתין "אב**

שהגזילה מונחת עדיין לפני הבנים ולא נאכלה על ידיהם, ובכל זאת הם פטורין מלהחזירה לבעלים, כי הם קנו אותה ביאוש [כפי שהעמדנו לעיל את המשנה שהבעלים כבר נתיאשו מהגזילה] ובשינוי רשות.⁽⁶⁾

רבא אמר: אין ראייה מהמשנה. כי לעולם **רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי**,⁽⁷⁾ והיורשים אמנם לא קנו את הגזילה, כיון

6. שהרי יאוש בלבד אינו קונה. שאם היה יאוש לבד קונה היתה המשנה אומרת שגם האב פטור מלשלם על הגזילה. רש"י. ועיין מהרש"א.

7. לוקח הוא באמת רשות אחרת, ואילו יורש הוא כרעא דאבוה, והוא נחשב עדיין כרשות מורישו. רשב"ם בבא בתרא (מד א) ד"ה הניחא.

כתב החזון איש (טז ב): יש לעיין מאי טעמא דרבא דרשות יורש לאו כרשות לוקח? הלא בדין הוא דיאוש בלבד יקנה, אלא משום דהגזולן עצמו באיסורא אתא לידיה, ולכך צריך שיהא גם שינוי רשות, שלגבי השני הוי בהיתרא אתא לידיה, וכמו שכתבו הראשונים. אם כן, דין הוא שיורש גם כן יקנה, כמו לוקח שהרי גם אצלו אתא לידיה בהיתרא. ומה גרע בנו מאחר. וגם סברת רמי בר חמא קשה, מה שייך לומר שירושה תיחשב שינוי רשות, כיון דשינוי רשות לא קני כלל מגזולן אלא מהפקירא?

וכתב שמוכח מכאן, דיאוש ושינוי רשות חשיבי קנין, והלוקח קונה מיד הגזולן, וכמו ביאוש ושינוי השם. וראה שם שביאר הענין באריכות.

וראה עוד בזכרון שמואל (נח).

8. הקשה הרשב"א: למה לא ישלמו דמי בשר בזול כמו לקמן (ק"ב א) בהניח להם אביהם פרה שאולה וסברו שהיא של אביהם וטבחוה ואכלוה, שמשלמין דמי בשר בזול?

ומסתבר לרב חסדא להעמיד את הדרשא הזאת דוקא בלאחר יאוש שאם בא אחר ואכלה פטור כיון שאין הגזילה קיימת.

ושוב כתבו שדרשא זו אינה רק אסמכתא אלא שרב חסדא מסברא מחלק בין לפני יאוש ללאחר יאוש, שאף שיאוש לבד אינו קונה מכל מקום היאוש עצמו מוציא את הגזילה קצת מרשות הבעלים, שהרי לאחר יאוש מועיל שינוי רשות ושינוי השם לקנות לגמרי את הגזילה, ואילו לפני יאוש אין מועיל שינוי רשות ושינוי השם. ועל כרחק משום שלאחר יאוש קל יותר לצאת מרשות הבעלים.

ולכן סובר רב חסדא שלאחר יאוש כיון שהגזילה כבר אינה כל כך ברשות הבעלים, שוב אין השני שבא ואכלה נחשב כגזולן כדי להתחייב עליה, ורק לפני יאוש שהוא לגמרי עדיין ברשות הבעלים נחשב כאילו גזולה בשעת אכילה. תוס' ד"ה גזל.

הר"ן הקשה: אפילו אם נתיאש הנגזל ואפילו היה יאוש לבד קונה לגמרי למה לא יוכל לגבות מהשני משיעבודא דרבי נתן, שהרי השני חייב על כל פנים לראשון?

ותירץ דאין הכי נמי שיכול לגבות מהשני מצד שיעבודא דרבי נתן אבל לא מצד שהוא עצמו גזל ממנו. ונפקא מינה שאם החזיר השני לראשון או שהראשון מחל לשני שוב לא יוכל הנגזל לגבות מהשני.

פרה וחורש בה, או חמור ומחמר אחריו, שכולם רואים ויודעים שזה היה של הנגזל, חייבין להחזיר, מפני כבוד אביהן.

הרי שרבי סובר שהמשנה מדברת כשהגזילה קיימת?

ומתרצינן: אלא, אמר רבא: כי שכיבנא, כשאמות, רבי אושעיא נפק לותי, הוא יצא לקראתי, היות דתריצנא מתניתין כוותיה. משום שאני רגיל לתרץ משניות שרבי סתם ולא פירש, על פי ברייתות ששנה רבי אושעיא.

דתני רבי אושעיא: הגוזל ומאכיל את בנו, פטורין מלשלם.

הניח לפנייהם גזילה קיימת שהשאיר להם את הגזילה, והיא עדיין קיימת שלא אכלוה לאחר מותו, והנגזל תובע מהם את הגזילה חייבין להחזירה, משום שרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי, ואין כאן שינוי רשות אלא יאוש בלבד שאינו קונה בגזילה.

אין הגזילה קיימת שאכלוה אחרי מותו פטורין מלשלם כיון שהם לא גזלוה.

הניח להם אביהם אחריות נכסים שהוריש להם קרקעות חייבין לשלם משום

היה דבר שיש בו אחריות, חייבין לשלם, וסוברת הגמרא שכוונת המשנה, שאם היתה הגזילה דבר הניכר לרבים ורואים אותה תמיד כגון בגד או קרקע, חייבים היורשים להחזיר אותה לבעלים מפני כבוד אביהן, שלא יאמרו האנשים זה הבגד שפלונני אביהם גזל.

מכלל זה אנו למדים, דרישא, שגם הרישא של המשנה, בגזילה קיימת עסקינן. שהגזילה עדיין קיימת ולא נאכלה, וקשיא לרבא, שהעמיד את המשנה כשהיורשים אכלו את הגזילה?

ומתרצינן: אמר לך רבא: לא זו כוונת המשנה בסיפא, אלא הכי קאמר התנא במשנה: אם הניח להם אביהם אחריות נכסים, שהוריש להם קרקעות, הרי הם חייבין לשלם אף על פי שאכלו את הגזילה, משום שהקרקעות ההם משועבדים עוד מחיי אביהם לנגזל. ולעולם המשנה מדברת כשהיתומים אכלו את הגזילה.

ומקשינן: והא מתני ליה רבי לרבי שמעון בריה, רבי שנה וביאר לרבי שמעון בנו, שמשנתנו האומרת שאם היתה הגזילה דבר שיש בו אחריות חייבין לשלם, לא מדובר בה שהגזילה היתה דבר שיש בו אחריות ממש, דהיינו קרקעות, אלא אפילו אם היתה

קנויה היא. שהרי אילו נתנה הגוזלן או מכרה לאחר היה קונה אותה ביחד עם היאוש שקדם לו, הלכך כשהניח לפנייהם וסבורין שהיא של אביהם פטורין לגמרי, דאהני האי שינוי רשות כל דהו (של היתומים), אף שרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי) שלא ישלמו כלום כשאכלוה.

ותירץ דשאני שאולה שכיון שאילו נתנה השואל או מכרה לאחר היתה חוזרת למשאל לכן גם עתה שאכלוה היתומים אף על פי שסבורים שהיא של אביהם, מכל מקום פרה של משאל אכלו. הלכך משלמין דמי בשר בזול לפחות. אבל כאן שהבעלים כבר נתייאשו, אף שיאוש לבד אינו קונה, מכל מקום קנויה ואינה

הגזילה לאחר שהבעלים כבר נתייאשו ממנה, שאז גם רב חסדא מודה שהנגזל אינו יכול לגבות רק מהגזולן עצמו.

אמר מר: גזילה קיימת חייבין לשלם.

והוינן בה: **נימא תיהוי תיובתא דרמי בר חמא**, שסובר רשות יורש כרשות לוקח דמי, שאם כן מדוע הם חייבין לשלם כשהגזילה קיימת, והרי קנאוה ביאוש ושינוי רשות?

ומתרצינן: **אמר לך רמי בר חמא: כי תניא החיא:**

לפני יאוש, שהבעלים עדיין לא נתייאשו ק"ב-א מהגזילה, ולכן לא קנאוה הבנים, שהרי שינוי רשות לבד אינו קונה.⁽¹⁰⁾

רב אדא בר אהבה מתני להא דרמי בר חמא, אהא, רמי בר חמא לא אמר את דבריו על משנתנו אלא על ברייתא זו:

שהקרקעות הללו משועבדות לנגזל עבור החוב של השבת הגזילה של אביהם.

וסובר רבא, מכיון שהברייתא מפרשת את הדין של הניח להם אביהם אחריות נכסים, שאין הכוונה שהגזילה קיימת ומשום כבוד אביהם, אלא שהניח להם קרקעות המשועבדות לתשלום הגזילה. אם כן יש לפרש כך גם את המשנה, ואין לחשוש מכך שרבי פירש את המשנה באופן אחר.

אמר מר בכרייתא: אין הגזילה קיימת פטורין.

והוינן בה: **נימא תיהוי תיובתא דרב חסדא**, שאמר אם בא אחר ואכל את הגזילה, רצה מזה גובה רצה מזה גובה. ולדבריו למה לא יתחייבו הבנים לשלם כשאכלו את הגזילה?⁽⁹⁾

ומתרצינן: **אמר לך רב חסדא: כי תניא החיא: לאחר יאוש.** שהבנים אכלו את

9. הגמרא היתה יכולה להקשות לרב חסדא מהרישא של הברייתא "הגזול ומאכיל את בניו פטורין מלשלם" כמו שהקשו לעיל מהמשנה. אלא שניחא להו להקשות מהסיפא שממנה יקשה גם לרמי בר חמא לקמן. תוס' ד"ה אין.

10. ומכל מקום, אם אין הגזילה קיימת פטורים מלשלם, כי רמי בר חמא לא סובר כרב חסדא שרצה מזה גובה רצה מזה גובה. רש"י. והתוס' ביארו סברת רמי בר חמא שאפילו לפני יאוש אין הגזילה נחשבת כאילו היא ברשות הבעלים לגמרי, שהרי הבעלים אינם יכולים להקדישה, וגם הגזולן יכול לקנותה בשינוי מעשה (ולולי שגזלה לא היה מועיל שינוי מעשה ברשות הבעלים). ולכן אין הבנים

כללים הם:

- לפני יאוש וגזילה קיימת.
- לפני יאוש ואין גזילה קיימת.
- לאחר יאוש וגזילה קיימת.
- לאחר יאוש ואין גזילה קיימת.

הראשון חייב לדברי הכל. האחרון פטור לדברי הכל. שני האמצעים: לרב חסדא ורבא חייב. לרמי בר חמא פטור. נמצא, לרב חסדא ורבא, לעולם חייב, חוץ מלאחר יאוש ואין גזילה קיימת. ולרמי בר חמא